

MAŁGORZATA BOREK

 <https://orcid.org/0000-0001-5739-9698>

University of Silesia in Katowice

Faculty of Humanities

Institute of Linguistics

ul. Grota-Roweckiego 5

41-200 Sosnowiec, Poland

malgorzata.borek@us.edu.pl

ROSYJSKIE KONSTRUKCJE WYRAŻAJĄCE STAN W KONFRONTACJI Z JĘZYKIEM POLSKIM

RUSSIAN VS. POLISH CONSTRUCTIONS EXPRESSING STATE

This article examines constructions expressing state in Russian and Polish. In Russian grammar, predicates denoting state are recognized as a distinct part of speech, which makes the use of such lexemes much broader than in Polish. Such predicates also show a notable ease of formation in both literary and colloquial speech. It is therefore worthwhile to consider how Polish equivalents render Russian predicates of state. Constructions with such predicates as *совестно*, *обидно*, *досадно*, *любопытно*, *смешно*, *славно*, and others often pose difficulties in translation into Polish. The study demonstrates that Russian exhibits a stronger tendency to synthesize state and evaluative meanings, whereas Polish more often keeps these two types of meanings separate. Polish also tends to employ different syntactic constructions, owing to the morphological specificity of lexemes that function as predicates. The author's analysis draws on excerpts from Russian literary works included in the National Corpus of the Russian Language and their translations from the Polish Parallel Corpus.

Keywords: comparative analysis, sentence, state category, evaluation category, Russian, Polish

Niniejszy artykuł poświęcony jest analizie konfrontatywnej konstrukcji wyrażających stan w języku rosyjskim i polskim. W związku z tym, że predykatywy ze znaczeniem stanu w gramatyce rosyjskiej zostały wyodrębnione jako odrębna część mowy, zakres użycia tych leksemów jest o wiele szerszy niż w języku polskim i zauważalna jest większa frekwencja ich tworzenia zarówno w literaturze pięknej, jak i w mowie potocznej. Dlatego też aktualny wydaje się problem opisu ekwiwalencji rosyjskich predykatów stanu w języku polskim. Problematycznymi przy przekładzie na język polski mogą być konstrukcje z takimi predykatami jak *совестно*, *обидно*, *досадно*, *любопытно*,

Received: 7.07.2025. Verified: 5.10.2025. Accepted: 4.11.2025.

© by the Author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding information: University of Silesia in Katowice. **Conflict of interests:** None. **Ethical considerations:** The Author assures of no violations of publication ethics and takes full responsibility for the content of the publication. **Declaration regarding the use of GAI tools:** Not used.

смешно, славно, itp. Przeprowadzone badania pokazują, że język rosyjski odznacza się większą tendencją do syntetyzowania znaczeń stanowych i oceniających, podczas gdy w języku polskim można zaobserwować częstsze rozgraniczanie tych dwóch znaczeń i stosowanie odmiennych konstrukcji składniowych, wynikających ze specyfiki morfologicznej leksemów, pełniących funkcję predykatu. Przykłady do analizy zostały wyekscerpowane z rosyjskich utworów literackich na podstawie narodowego korpusu języka rosyjskiego oraz ich przekładu w równoległym korpusie języka polskiego.

Słowa kluczowe: analiza konfrontatywna, zdanie, kategoria stanu, kategoria oceny, język rosyjski, język polski

Celem artykułu jest opis i porównanie konstrukcji wyrażających stan (tzw. предложений состояния) w języku rosyjskim i polskim. Mimo wielu opracowań dotyczących specyfiki rosyjskich predykatów stanowych, wciąż niewiele jest prac o tej tematyce w ujęciu konfrontatywnym. Warto wymienić tutaj monografię Marii Mocarz *Predykatywy leksykalne w konfrontacji przekładowej* oraz Małgorzaty Borek *Predykaty wyrażające dyskomfort psychiczny w języku rosyjskim w konfrontacji z językiem polskim*, a także opracowanie Anny Rudyk *Subiekt semantyczny w rosyjskich zdaniach z predykatywnymi modalnymi i wartościującymi. Konfrontacja rosyjsko-polska*. W związku z tym, że predykatywy ze znaczeniem stanu w gramatyce rosyjskiej zostały wyodrębnione jako odrębna część mowy, zakres użycia tych leksemów jest o wiele szerszy niż w języku polskim i zauważalna jest większa częstotliwość ich występowania zarówno w literaturze pięknej, jak i w mowie potocznej. Dlatego też aktualny wydaje się problem opisu ekwiwalencji rosyjskich predykatów stanu w języku polskim.

Przykłady do analizy zostały wyekscerpowane z rosyjskich utworów literackich na podstawie narodowego korpusu języka rosyjskiego¹ oraz ich przekładu w równoległym korpusie języka polskiego.

Przypomnijmy, że predykaty stanu w niektórych językach słowiańskich mają związek z predykatami w perfekcie w językach indoeuropejskich. Ju. Stiepanow stwierdza, że w składni języka rosyjskiego istnieje tzw. centrum perfektu (перфектный центр) i jako przykład przytacza zdania: *Мне холодно. В комнате холодно. Мне спится. Нарвано травы. Мне маму жалко*, itp. (Степанов, 1981: 324). Zdaniem Ju. Stiepanowa konstrukcje te tworzą nieprzerwany ciąg, swoiste *continuum*. Łączy je przede wszystkim wspólna forma, czyli brak związku zgody pomiędzy predykatem i subjektem oraz wspólna semantyka, którą można określić jako stan. Jednak w tej wspólnej semantyce można wyróżnić dwa bieguny: 1) stan obiektywny, czyli stan fizyczny człowieka lub stan przyrody (*мне холодно, на дворе холодно в природе*); 2) stan subiektywny, czyli stan wewnętrzny człowieka, przechodzący w stan bezosobowy i zazębiający się z kategorią modalności (*мне легко, весело, нужно*) (Степанов, 1981: 325).

¹ <https://www.ruscorpora.ru>

Nietypowe gramatycznie wyrazy oznaczające stan zaczęto rozpatrywać w gramatykach rosyjskich na początku XIX wieku, nie od razu jednak wyodrębniono je jako osobną część mowy (Виноградов, 1986: 399). Dokonał tego w 1928 roku L. Szczerba, który konieczność wydzielenia odrębnej kategorii motywował obecnością w języku rosyjskim grupy wyrazów sprawiających problemy z zaliczeniem ich do istniejących części mowy (Щерба, 1974: 89). Jako argument przytacza on przykłady następujących zdań: *На дворе становится холодно. В комнате было светло. Нам было очень весело*. Należy zwrócić uwagę na specyficzną funkcję wyrazów *холодно, светло, весело* w tych konstrukcjach. Nie są one przysłówkami, gdyż te określają w zdaniu czasownik, przymiotnik lub inny przysówek, natomiast tutaj mamy do czynienia jedynie z niepełnoznacznymi czasownikami *становится, было* w funkcji łącznika. Nie są to także krótkie formy przymiotników, które powinny odnosić się do rzeczowników. Według Szczerby mamy w tym przypadku do czynienia z odrębną kategorią w języku rosyjskim, którą należałoby nazwać *категорией состояния* (Щерба, 1974: 89).

Zasługi L. Szczerby w tym względzie podkreśla W. Winogradow, który w swoich pracach wiele miejsca poświęca kategorii stanu jako odrębnej, aktywnie rozwijającej się części mowy w języku rosyjskim (Winogradow, 1986: 401). Do kategorii stanu zalicza on wyrazy nazywające stan nieczynnościowy, które mogą być wyrażone nieosobowo (*кому-то досадно, стыдно, весело*) lub przypisane jako tymczasowe cechy subiekтови doświadczającemu tego stanu (*я рад, должен, готов*). Za bardzo istotną cechę gramatyczną tych leksemów Winogradow uważa analityczność form czasowych, tworzonych za pomocą odpowiednich form czasownika *быть*. Dlatego też widzi on ścisły związek historii rozwoju wyrazów należących do kategorii stanu z historią rozwoju tego czasownika, jak również z historią rozwoju takich części mowy jak przymiotnik i przysówek (Winogradow, 1986: 402).

W gramatyce polskiej odnotowuje się próby wyodrębnienia kategorii stanu jako odrębnej części mowy przez S. Jodłowskiego, lecz ostatecznie naukowiec dochodzi do wniosku, że w języku polskim wyrazów zakończonych na -o, pełniących funkcję orzeczenia, jest znacznie mniej niż w języku rosyjskim i nie ma potrzeby łączenia i wyodrębnienia ich pod nową nazwą (Jodłowski, 1971: 86–88). Okazuje się, że wyrazy odpowiadające rosyjskiej kategorii stanu w gramatyce polskiej można znaleźć w *Gramatyce współczesnego języka polskiego* pod nazwą predykatywów nieczasownikowych (Grzegorzczkowa, 1984: 34), a także czasowników niewłaściwych (Saloni, Świdziński, 1985: 85).

Pomimo wspomnianych wcześniej badań nad kategorią stanu, w rosyjskich gramatykach szkolnych i akademickich wyrazy kategorii stanu często traktowane są jako przysłówki ze wskazaniem na ich specyficzne cechy semantyczne i składniowe. Dlatego szczególnie dużo uwagi leksemom zakończonym na -o poświęcają

autorki *Коммуникативной грамматики русского языка*, które uważają, że jest to jeden z ważniejszych i aktualnych problemów, gdyż wyrazy te nie doczekały się jednoznacznego określenia ich miejsca w systemie gramatycznym z uwzględnieniem funkcji komunikacyjnej (*Коммуникативная грамматика*, 1998: 150). W celu zilustrowania problemu badaczki podają przykłady zdań z leksemem *тепло*, które spróbujemy porównać z ich odpowiednikami w języku polskim:

- 1) Сонное тепло охватило его. / Ogarnęło go senne ciepło.
- 2) Жилище тепло и уютно. / Mieszkanie jest ciepłe i przytulne.
- 3) Его встретили тепло. / Powitali go ciepło.
- 4) В доме тепло. / W domu jest ciepło.
- 5) Детям тепло. / Dzieciom jest ciepło.
- 6) Жить у бабушки было тепло и весело. / Mieszkać u babci było ciepło i wesoło.

W zdaniu (1) leksem *тепло* występuje w znaczeniu substancywnym i posiada paradygmat rzeczownika rodzaju nijakiego. Porównując przykład (2) ze zdaniami *Речь тепла. Слова теплы.* możemy pokazać paradygmatyczne zmiany typu przymiotnikowego pod względem rodzaju i liczby. Tutaj pojawia się istotna różnica w języku rosyjskim i polskim, ze względu na fakt, że w języku polskim nie występują krótkie przymiotniki, poza archaicznymi formami *ciekaw*, *godzien*, *gotów*, *pełen*, *pevien*, *łaskaw*, *syty*, *świadom*, *wesoły*, *zdrów*.

Z kolei zdania (3)–(6) zawierają wyrazy nieodmienne zakończone na -o. W przykładzie (3) mamy do czynienia z typowym przysłówkiem, który funkcjonuje jako okolicznik sposobu: *его встретили* (jak? каким образом?) *тепло/ был witany* (jak? в jaki sposób?) *ciepło*. Wyrazy kończące się na -o w zdaniach (4), (5), (6), w przeciwieństwie do przysłówków, pełnią funkcję składniową orzeczenia i reprezentują część mowy, która zasługuje na szczególną uwagę – kategorię stanu (*Коммуникативная грамматика*, 1998: 152).

W konfrontacji z językiem polskim rosyjska kategoria stanu ma o wiele szerszy zakres, ponieważ oprócz wyrazów na -o (*весело*, *грустно*, *тревожно*, *досадно*, *обидно*) zaliczane są do niej również krótkie formy przymiotników, które w odróżnieniu od polskiego są tworzone regularnie w języku rosyjskim (*рад*, *весел*, *готов*, *клонен*, *печален*), a także rzeczowniki i wyrażenia przyimkowe, występujące w funkcji predykatywnej (*страх*, *жаль*, *лень*, *пора*, *в состоянии*, *без памяти*, *в отчаянии*). W związku z tym wiele rosyjskich leksemów ze znaczeniem stanowym nie posiada dosłownych odpowiedników w języku polskim.

Interesującym wyrazem należącym do rosyjskiej kategorii stanu jest leksem *совестно*. W słowniku S. Ożegowa ma on znaczenie „стыдно, неловко от сознания неправоты или от чувства стеснения” (Ожегов, 1990: 739), co ilustrują następujące przykłady:

Как мне ни совестно, но опишу одну из них (А. Чехов).

Chociaż jest to dla mnie żenujące, opiszę jedno z nich (A. Czechow).

– Да ведь ты делал визиты холостым – сказала она. – Делал, но *всегда бывало совестно*, а теперь так отвык, что, ей-богу, лучше два дня не обедать вместо этого визита. *Так совестно!* (Л. Толстой).

– Przecież jako kawaler także chodziłeś z wizytami? – O, chodziłem, ale *mnie to zawsze żenowało*, a teraz tak się odzwyczaiłem, że Bóg mi świadkiem, wołałbym przez dwa dni obiadu nie jeść niż jechać na tę wizytę. *To takie strasznie krępujące!* (L. Tołstoj).

Jak można zauważyć, rosyjskiej konstrukcji *кому-то совестно* odpowiadają w języku polskim zdania o odmiennej strukturze: *coś kogoś żenuje* (subiekt ma formę biernika), *coś jest dla kogoś żenujące/ krępujące* (subiekt przybiera formę dopełniacza z przyimkiem *dla*).

W powieści *Anna Karenina* możemy znaleźć fragment opisujący stan psychiczny bohaterki z zastosowaniem naprzemiennie wyrazów *неловко*, *совестно*, *стыдно*:

Дарье Александровне были приятны её учтивость, опрятность и услужливость, но *было неловко с ней. Было совестно перед ней* за свою, как на беду, по ошибке уложенную ей заплатанную кофточку. *Ей стыдно было* за те самые заплатки и заштопанные места, которыми она так гордилась дома... Но *перед горничной было не то, что стыдно, а неловко*. [...] Как *перед горничной ей было не то, что стыдно, а неловко* за заплатки, так с ним ей было постоянно *не то, что стыдно, а неловко* за самую себя (Л. Толстой). Jej uprzejmość, czystość i usłużność zrobiły na Dolly sympatyczne wrażenie, *czuła się jednak skrępowana. Trochę się wstydziła przed nią*, na nieszczęście, przez omyłkę zapakowanego łatanego kaftanika. *Wstydziła się* tych samych łat i cer, z których w domu była tak dumna... A jednak przed tą elegancką panną służącą *było jej nie tyle wstyd, ile jakoś niezręcznie*. [...] Tak jak wobec panny służącej *nie tyle się wstydziła, ile raczej doznawała zaambarasowania*, tak w jego obecności *ogarnął ją nie tyle wstyd z powodu własnej osoby, ile raczej zakłopotanie* (L. Tołstoj).

Ekwiwalentami rosyjskich konstrukcji z kategorią stanu są w języku polskim konstrukcje z czasownikiem w formie osobowej *wstydziła się*, z predykatywami nieczasownikowymi *było jej wstyd*, *było jej niezręcznie*, z połączeniami peryfrastycznymi *czuła się skrępowana*, *doznawała zaambarasowania*, z połączeniem metaforycznym *ogarnął ją wstyd/ zakłopotanie*.

Uczucie żalu w języku rosyjskim opisywane jest głównie za pomocą konstrukcji z leksemami *жаль* i *жалко*, o czym świadczą następujące przykłady:

Ему жаль было Поливанова, а еще больше себя (Д. Гранин).

Żał mi było Poliwanowa i żał siebie (D. Granin).

– *Никого мне так не жаль, как нашу бедную Лизу* (А. Чехов).

– *Nikogo tak nie żałuję, jak naszej biednej Lizy* (A. Czechow).

Глядя на Костика, *Лосеву тоже стало жаль* исчезающей поливановской жизни (Д. Гранин).

Patrząc na Kostika, *Łosiew myślał z żalem* o dobiegającym końca życiu Poliwanowa (D. Granin).

Нет спору, *ему было жаль* племянника жены, погибшего в расцвете лет (Д. Гранин).

Bez wątpienia *przykro mi było*, że siostrzeniec żony poległ w kwiecie wieku (D. Granin).

Смотрю я на него, какой он стал, как у него глаза запали, и *жалко мне его стало*, сам не знаю как (А., Б. Стругацкие).

Patrzę na Kirię, widzę, co się z nim dzieje, jakie ma zapadnięte oczy, i *tak mi się go żal robi*, że nie macie pojęcia (А., B. Strugaccy).

Дину мне твою жалко – на панель ведь пойдет девка (А., Б. Стругацкие).

Twojej Diny mi szkoda, zginiesz – pójdzie dziewczyna na ulicę (А., B. Strugaccy).

Rosyjskie konstrukcje *кому-то жаль/ кому-то жалко кого-то* mają tę samą semantykę i są stosowane wymiennie, natomiast w języku polskim odpowiadają im konstrukcje *komuś jest/ zrobiło się żal kogoś, ktoś żałuje kogoś, komuś jest przykro, komuś jest szkoda kogoś, myśleć z żalem*. Ekwiwalentem może być również konstrukcja z czasownikiem modalnym *nie chciałbym* oraz z połączeniem frazeologicznym *litość bierze kogoś*:

– А я ее люблю, *мне ее жаль* пальцем тронуть. [...] *Жаль мне смотреть-то* на нее (А. Островский).

– А ја ја kocham i *nie chciałbym jej* nawet palcem tknąć. [...] *Litość mnie bierze*, kiedy na nią patrzę (A. Ostrowski).

Za pomocą konstrukcji z leksemem *обидно* wyrażane są w języku rosyjskim stany związane z przykrością i obrazą. Słownik S. Ożegowa zawiera następującą eksplikację przymiotnika *обидный* i krótkiej formy *обидно*: «1. Содержащий обиду, оскорбительный. *Обидно слушать упрёки*. (в знач. сказ.), 2. Досадный, неприятный. *Обидно, что опоздал*. (в знач. сказ.)» (Ожегов, 1990: 426).

– *Тебе за кино обидно, за искусство обидно*. – Я равнодушен к кино. *Это тебе обидно* (В. Маканин).

– *Обrażasz się o kino, o sztukę*. – Mnie kino jest obojętne. *To tobie jest przykro* z jego powodu (W. Makanin).

Но нынче почему-то было невозможно, и обидно, что никто этого не видит (Д. Гранин).
Ale dziś było *mi niewymownie przykro*, że nikt tego nie widzi (D. Granin).

Jako polskie odpowiedniki pojawiły się konstrukcje z czasownikiem *obrażać się* oraz *komuś jest przykro*. Często w polskim tłumaczeniu pojawiają się również konstrukcje z połączeniem peryfrastycznym, składającym się z czasownika zwrotnego *czuć się* oraz przymiotników *dotknięty*, *pokrzywdzony*:

Мне обидно, что обвинения молодых огульны (А. Чехов).
Czuję się dotknięty tym, że oskarża się w czambuł całą młodzież (A. Czechow).

Ему было обидно, что за больше, чем двадцатилетнюю службу ему не дали ни пенсии, ни единовременного пособия (А. Чехов).
Czuł się pokrzywdzony, że za dwudziestoletnią przeszło służbę nie dali mu emerytury ani jednorazowej zapomogi (A. Czechow).

Polskie czasowniki w formie nieosobowej *gniewa*, *boli* zostały zastosowane jako ekwiwalenty rosyjskich wyrazów, należących do kategorii stanu – *досадно*, *обидно* w następującym zdaniu:

- Но все-таки *мне досадно и обидно* видеть это со всех сторон совершающееся обеднение дворянства, к которому я принадлежу (Л. Толстой).
- Ale *gniewa mnie i boli*, gdy widzę wszędzie dokonujące się ubożenie szlachty, do której ja należę (L. Tolstoj)

Leksem *досадно* pochodzi od przymiotnika *досадный*, który oznacza «Вызывающий досаду, неприятный. *Досадно, что опоздал* (в знач. сказ.)» (Ожегов, 1990: 179). Jego polskie ekwiwalenty to wyrazy oznaczające gniew, złość, zdenerwowanie, o czym świadczą następujące przykłady:

Ему стало *досадно*, и он сделал выговор приказчику (Л. Толстой).
Rozgniewał się i zaczął robić rządcy wymówki (L. Tolstoj).

Ему было *досадно*, что его не оставляют в покое люди (А. Чехов).
Denerwował się, że ludzie nie zostawią go w spokoju (A. Czechow).

- А ты признайся, *тебе досадно было получить письмо*, и ты не поверил мне? (Л. Толстой).
- Przyznaj się: *zirytował cię mój list*. Nie uwierzyłeś mi (L. Tolstoj).

Ей было *досадно*, что малейшее развлечение, и самое невинное, было ей запрещено (Л. Толстой).
Była zła, że najmniejsza rozrywka, i to jak najbardziej niewinna, miała jej być wzbroniona (L. Tolstoj).

W cytowanych zdaniach w języku polskim wystąpiły predykaty w postaci czasowników zwrotnych *rozgniewać się*, *zdeenerwować się*, *zirytować się* oraz przymiotnika *zła* (orzeczenie imienne z łącznikiem *być – była zła*).

Psychiczny stan zaciekawienia w języku rosyjskim jest wyrażany za pomocą konstrukcji z wyrazem *любопытно*:

Ему было любопытно узнать, что будет с ним, что откроется ему; но более всего ему было радостно, что наступила минута, когда он наконец вступит на тот путь обновления (Л. Толстой).

Ciekaw był dowiedzieć się, co się z nim stanie, co się przed nim odsłoni, przede wszystkim jednak się cieszył się, że nadeszła chwila wejścia na drogę odrodzenia (L. Tolstoj).

W przytoczonym przykładzie opisany stan zaciekawienia połączony jest z odczuciem radości. W języku rosyjskim dwa razy wystąpiła konstrukcja z kategorią stanu *ему было любопытно*, *ему было радостно*, natomiast w języku polskim ekwiwalentem jest konstrukcja z przymiotnikiem *był ciekaw* oraz z czasownikiem zwrotnym *cieszył się*.

Stan wesołości połączony z potrzebą zareagowania przez subiekt śmiechem znajduje odzwierciedlenie w rosyjskich zdaniach z leksemem *смешно*:

Ей стало смешно и тотчас стыдно за то, что ей могло быть что-нибудь смешно в такую минуту (Л. Толстой).

Rozśmieszyło ją to, lecz natychmiast zawstydzila się, że w takiej sytuacji cokolwiek może ją rozśmieszyć (L. Tolstoj).

И ей было смешно, что студенты дерутся и что я ставлю их на колени, и она смеялась (А. Чехов).

Bawiło ją to, że studenci się biją, a ja za karę każę im klęczeć, i wybuchała śmiechem (A. Czechow).

Odpowiednikiem rosyjskiej konstrukcji *кому-то стало смешно* jest w języku polskim konstrukcja z czasownikiem *kogoś coś rozśmieszyło/ bawiło*. W zdaniu wystąpiła również konstrukcja *кому-то стало стыдно*, której odpowiada konstrukcja z czasownikiem zwrotnym *ktoś zawstydził się*.

Pomimo tego, że w języku polskim używana jest konstrukcja nieosobowa z leksemem *доброе* (*komuś jest dobrze*), w przykładach poniżej pojawia się ekwiwalent w postaci połączenia peryfrastycznego z czasownikiem *чувствовать* (*czuć się/ poczuć się*):

Тучкова засмеялась, и от ее смеха стало хорошо, счастливо, и Лосев, как в холодную воду бултыхнув, принялся рассказывать (Д. Гранин).

Tuczkowa roześmiała się i ten jej śmiech sprawił, że nagle poczuł się dobrze, szczęśliwie, i jakby dał nura do zimnej wody, zaczął opowiadać (D. Granin).

От этого прогулка по улице Горького Бере все больше нравилась, и *было ей хорошо и празднично* (В. Орлов).

Dlatego spacer po ulicy Gorkiego coraz bardziej podobał się Wierze, *czuła się dobrze i odświeżenie* (W. Orłow).

W analizowanych zdaniach o wyborze polskiego ekwiwalentu *poczuł się dobrze i szczęśliwie, czuła się dobrze i odświeżenie* zdecydował brak dosłownych odpowiedników leksemów należących do rosyjskiej kategorii stanu *счастливо, празднично*, które wystąpiły w zdaniu razem z wyrazem *хорошо*. Z kolei polska konstrukcja nieosobowa z leksemem *dobrze* została zastosowana w następującym kontekście:

Тут она вспомнила, *как славно ей было утром* на поспелихинской поляне, когда она лежала в траве и понимала, зачем она живет на земле (В. Орлов).

Przypomniała sobie, *jak dobrze było wczesnym rankiem leżeć* na trawie na polanie w Pospielisz, wtedy, gdy zrozumiała, po co żyje na ziemi (W. Orłow).

Polska konstrukcja z predykatywem *dobrze* jest odpowiednikiem rosyjskiej konstrukcji z leksemem *славно* (*кому-то было славно*), utworzonym od przymiotnika *славный*, posiadającego w mowie potocznej znaczenie «очень хороший, приятный, симпатичный» (Ожегов, 1990: 726). Warto zauważyć, że w rosyjskich zdaniach z kategorią stanu w odróżnieniu od języka polskiego komponentem predykowanym jest konsekwentnie subiekt wyrażony w formie celownika.

Wiele rosyjskich leksemów na -o, należących do kategorii stanu, G. Zołotowa proponuje zaliczyć do jeszcze jednej odrębnej klasy leksykalno-gramatycznej, a mianowicie do kategorii oceny (категория оценки) (Золотова, 1982: 280). Okazuje się jednak, że «между предикативами состояния и предикативами оценки есть зона взаимодействия, где их значения совмещаются, а различительные признаки нейтрализуются» (*Коммуникативная грамматика*, 1998: 154). Jest to widoczne w następującym fragmencie:

- *Правду говорить легко и приятно* – заметил арестант (1). – Мне не нужно знать,
- придушенным, злым голосом отозвался Пилат – *приятно или неприятно тебе говорить правду* (2). Но тебе придётся её говорить (М. Булгаков).

W zdaniu (1) leksemy *легко, приятно* mają znaczenie oceniające, które związane jest z polisubiektnością i brakiem ograniczników czasowo-przestrzennych, komponentem predykowanym jest bezokolicznik *говорить*. W zdaniu (2) predykaty *легко, приятно* łączą się z konkretnym subiektem w formie celownika *тебе* i nabierają znaczenia stanowego.

Należy zauważyć, że zdania z predykatami oceniającymi zakończonymi na -o i bezokolicznikiem w funkcji komponentu predykowanego, charakterystyczne dla języka rosyjskiego, w języku polskim występują znacznie rzadziej, dlatego jako ich odpowiedniki mogą pojawić się konstrukcje o odmiennej strukturze:

Было вообще странно видеть в такой квартире такую старинно-барственную женщину, как Ольга Серафимовна (Д. Гранин).

Дziwnie wyglądała w tym mieszkaniu taka po staroświecku wielkopańska dama, jak Olga Serafimowna (D. Granin).

– *Мне будет очень приятно послушать вас*, да я надеюсь, что и всем тоже (А. Островский).

– *Chętnie posłucham pana* i mam nadzieję, że inni także (A. Ostrowski).

А всё же стыдно было отрекаться от Курочникова [...] (Д. Гранин).

Mimo wszystko jednak *nie wypadało* tu jakoś *odżegnawać się od* Kurocznikowa [...] (D. Granin).

W pierwszych dwóch przykładach bezokolicznik został zastąpiony w języku polskim formami osobowymi czasownika, które łączą się z przysłówkami oceniającymi (*dziwnie wyglądała*, *chętnie posłucham*). W zdaniu trzecim rosyjskiemu predykatowi w postaci kategorii stanu *стыдно было* odpowiada w języku polskim czasownik nieosobowy ze znaczeniem oceniającym *nie wypadało*. W obydwu językach komponentem predykowanym jest bezokolicznik *отрекаться/оджegnawać się*. Jak widać, jedynym sposobem pozwalającym określić przynależność niektórych leksemów do kategorii stanu lub kategorii oceny jest ich użycie w kontekście.

Reasumując nasze rozważania można stwierdzić, że język rosyjski odznacza się większą tendencją do syntetyzowania znaczeń stanowych i oceniających, podczas gdy w języku polskim można zaobserwować częstsze rozgraniczanie tych dwóch znaczeń i stosowanie odmiennych konstrukcji składniowych, wynikających ze specyfiki morfologicznej leksemów, pełniących funkcję predykatu. W niniejszym artykule analizie poddane zostały tylko niektóre konstrukcje, które uznane zostały za typowe pod względem wyrażania stanu w języku rosyjskim. Zakres użycia wyrazów należących do rosyjskiej kategorii stanu jest o wiele szerszy niż w języku polskim. Dlatego też nadal ważnym i aktualnym problemem pozostaje konfrontacja zdań wyrażających różne stany w języku rosyjskim i polskim. Można mieć nadzieję, że w przyszłości badania tego typu zaowocują konfrontatywnym opracowaniem leksykograficznym zawierającym usystematyzowany wykaz leksemów ze znaczeniem stanowym z uwzględnieniem aspektu oceniającego.

Bibliography

- Borek, Małgorzata (1999). *Predykaty wyrażające dyskomfort psychiczny w języku rosyjskim w konfrontacji z językiem polskim*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Fontański, Henryk (1985). *Tak zwane czasowniki niewłaściwe w wybranych słownikach języka rosyjskiego o polskiego*. W: *Prace Językoznawcze*, T. 15, pod red. M. Blicharskiego. Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. (1984), pod red. R. Grzegorzczkowej, R. Łaskowskiego, H. Wróbla. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. (1984), pod red. Z. Topolińskiej. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Jodłowski, Stanisław (1971). *Studia nad częściami mowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Moczar, Maria (2005). *Predykatywy leksykalne w konfrontacji przekładowej*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Ozhegov, Sergej I. (1990). *Slovar' russkogo yazyka*. Moscow: Russkii yazyk [Ожегов, С.И. (1990). *Словарь русского языка*. Москва: Русский язык].
- Rudyk, Anna (2013). *Subiekt semantyczny w rosyjskich zdaniach z predykatywnymi modalnymi i wartościującymi. Konfrontacja rosyjsko-polska*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Saloni, Zygmunt, Świdziński, Marek (1985). *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Shcherba, Lev V. (1974). *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost'*. Leningrad: Nauka [Щерба, Лев В. (1974). *Языковая система и речевая деятельность*. Ленинград: Наука].
- Sintaksis i stilistika*. (1976), pod red. G.A. Zolotovoi. Moscow: Nauka [Синтаксис и стилистика. (1976), под ред. Г. Золотовой. Москва: Наука].
- Stepanov, Yuriy S. (1981). *Imena. Predikaty. Predlozheniya*. Moscow: Nauka [Степанов, Юрий С. (1981). *Имена. Предикаты. Предложения*. Москва: Наука].
- Stepanov, Yuriy S. (1985). *V trekhmernom prostranstve yazyka*. Moscow: Nauka [Степанов, Юрий С. (1985). *В трёхмерном пространстве языка*. Москва: Наука].
- Vinogradov, Viktor V. (1986). *Russkij yazyk*. Moscow: Vysshaya shkola [Виноградов, Виктор В. (1986). *Русский язык*. Москва: Высшая школа].
- Zolotova, Galina A. (2001). *Kommunikativnyye aspekty russkogo yazyka*. Moscow: Editorial URSS [Золотова, Галина А. (2001). *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*. Москва: Эдиториал УРСС].
- Zolotova, Galina A., Onipenko, Nadiezhda K., Sidorova, Marina Ju. (1998). *Kommunikativnaya grammatika russkogo yazyka*. Moscow: MGU. Filol. Fak. [Золотова Галина А., Онипенко Надежда К., Сидорова Марина Ю. (1998). *Коммуникативная грамматика русского языка*. Москва: МГУ. Филол. Фак.].